

КАШИКА

На месечини блескају разбациане деце капе тврдих бора планинске траве. Две велике сенке вуку се косом и купе сребрнасте капе. Мања сенка стадно заостаје, осврће се назад.

У планини је тихо, тек по који опучен камен загопти по бусенима, два човека застану, послушну и крећу даље. — Да седнемо. Не могу више! — рече Станко. Бакрач спусти испред себе.

Месец сручио своје жуте образе у пун котлић кајмака, танки зидови котла се шире и кајмак се мрешка. У даху планине осећа се оштар мирис овчјег млека и осушене јаглике.

Станко шмркну, загресе косматом главом и грубо нареди Зоћи:

— Помери тај бакрач у страну!

Зоћа погледа у бакрач, пићу се по грудима и прошапута:

— Срце упропашћено!

Станко га није чуо: зевао је гласно и по џеповима тражио дуванску кутију.

Зоћа се споро подиже и бакрач заклони под жбунић боровнице.

Поново седе. Под собом осети кругу планинску траву и опет прошапута.

— Упропашћено.

Прстима пређе по вунастој коси која му је избила после прележаног тифуса. И та коса учини му се сада сувише мека и коврцава.

КАШИКА

ПО ТРЕБИ ПУТ

КРОЗ ГРАЊЕ НЕБО

ПОВРАТАК

ТРИ ПЛАВА ЦВЕТА

ПРВЕНИ ШАЛ

ДВЕ НОБИ У ЈЕДНОМ ДАНУ

ЗЕЧА КОЖА

ВЕЧЕ

Зејтљава мрља кајмака поче да провирује из боровнице, да се мешкови и расте. Станко натмурено гледа у њу, дубоко је завукао руке у џепове и чупка њихове грунџаве порубе. Осећа да му све смета: и сува боровница и зрели лист кајмака и тишина у планини. И зашто тај месоц не би зашао? Кајмак није тако жут. Чује слабо Зофино дисање и оно му највише смета.

„Комесар одредио мене. Станко је чврст човек и груб.“
Задовољно мисли о себи, док му дувански дим, разливен, излази из зарасле бrade. „По овим брдима сву ноћ да се ломим. А да ли ће за сваког у чети бити по кашика? И докле ћемо се овуда врзмати. Изгледамо као стрвине. Спали смо на то да водник иде по бакрач кајмака.“

Станко се мало помери тражећи згодније удубљење за свој омршавели кук. Јасно је чуо Зофино дисање.

„И дали ми овога... Комесар сумња у моју чврстину.“
На Станковом великом челу искочише жиле и он опсова.
— Тешко! — рече Зофа. Хтеде још да каже: „мучиш се“, али то задржа у себи.

Станко га није разумео.

„А ко је овај Зофа? И он ми нека контрола. Најважнији у чети... Завијачи увек смакнути! Нека иде до Ђавола, није из мога вода.“ Најзад умор га смирује, празни лулу тупкајући њом о колелу.

Ивица бакрача је искрзана. По њој се ломиле сенка и живе тачке падају у кајмак. Да ли је то сенка уског листа боровнице или нека буба? Опет Станко напрегнуто гледа. Лула је поново пуна, чврсто стегнута зубима.

— Изгледа буба — мукло шапће. — Сајд ће се удавити! — И једна по једна стално ускачу, једу кајмак, једна кашика мање, две кашике, бубе ускачу и кашике се претварају над котлићем.

Станко се цибу назад, дебела усна се искриви.

— Лист. Он игра... Лист. — У устима клати се црна дршка луле. Забаци главу горе, очи распознаше у сазвежђу Велика Кола и руду забијену у сам врх Маглића. Кришом, окрете се Зофи.

Стиснувши коленима браду, Зофа већ дуго зури у жбун. Мршави образи се растежу, крећу, кљун грљана провирује и нестаје између вратних жила. Слуша неједнаке откуцаје срца.

„А кајмак... сладак... Свуда има шећера, и у кромпиру. Једна кашика, макар једна, то је као лек. Не би се ни приметило. Нека он први. Ја не смем. Срамога га. Па они у чети чекају, а ми се трошимо.“

Веверица заука у тмуши. Зофине ситне очи среташе крупне Станкове.

— Једе лешник! — рече Зофа.

— Да је дан, пуцао бих — рече Станко.

— Она има пуну дупљу.

— Магаџин!

— Сладак је лешник — рече Зофа.

— Ђути! — рече Станко.

Веверица поново укну. Обојица, по немом споразуму, окренуше главе ка жбуну. Погледали им се укрстише. Зофин грљан, шиљат као у петла голошије, побеже под браду. На његовом измученом лицу указа се нада. Веверичин укполоми се у дну провалије.

— Весела! — неочекивано гласно викну Станко. — Дај бакрач! Крећемо.

Станко носи бакрач и рукуница звечи. Зофа иде погнуће главе. Труди се да своје стопало стави у замишљен отисак велике Станкове ноге. Пеку га зглобови у сувим коленима и уши шуме.

„Струже рукуница. Не сме... хтео је... Не сме...“ Зофа дубоко хукну.

Станко се окрете.

— Шта је? Не можеш?

— Могу, само ти корачај.

Кајмак се у ходу још више мрешка. Изгледа као нарасло тесто.

Зофа не пази где стаје, клати се, пострће, само га очи, чврсто приковане за бакрач, вуку напред. Станко не види, али осећа тај коси поглед широких зеница.

У засенку косе Станко се нагло окрену.

— Гледаш! Зинуо си у бакрач. Узео би! Увек си слабић. На!

Станко спусти бакрач.

Зоћа је ћутао и танка спечена усна кривила се. Ситне црне очи ознојеше се.

— Не мислиш на колектив. Надуо би се поред бакрача!

— Не вичи. Немаш право.

— Право!? Какво право? Појео би...

— Не бих жбун као ти! Видео сам кад си зевао у бакрач!

— Лажеш!

— Не вичи! Ти... Не би узео да није мене?

Станко зграби бакрач и крену напред.

„Сви у чети мисле: Зоћа развезан увијач. А они не верују да не могу... Што ми сад овако лупа...”

Сети се догађаја у Херцеговини.

Чета је за собом вукла много гладних дана. Поред реке наишли су на пусту камену кућу. Зоћа је пронашао две леје младога лука; тек што је никао; почупао је скоро целу леју и напунио торбу. Поломљена пера младога лука вирила су из торбе; она су га издала. А после четна конференција, најмучнији тренутак у животу; знао је унапред све шта ће рећи...

„Не верују. Неће да верују“, понови у себи Зоћа и убрза корак. Мрско погледа бакрач и поче намерно да заостаје. Станко га је сачекивао и опомињао. На крају Зоћи дојаци.

— Станко, дај ми бакрач!

Станко га зачуђено погледа.

— Теби бакрач? Зашто? Ја сам јачи...

— Идем ја напред — рече Зоћа.

Зоћина мала рамена подрхтавају, корак је несигуран и труди се да га убрза. Танак зарастао врат провирује иза немачког шагорског крила. У тај врат, у кратку црну косу, у те две чврсте жиле које држе шиљагу главу, Станко непрестано гледа.

— Зоћо, колико имаш година?

— Осамнаест.

Станко убрза корак. Рукуница још више зашкрипа. Зоћин врат овлажи се и засија.

„Зашто да не узмемо по једну кашкицу“, помисли Станко.

— Зоћо, ти си учио школу?

— Јесам.

— А ниси завршио.

— Нисам.

„Шта ми је ово важно.“ Станко обриса чело. — Зоћо, колико смо прешли?

— Не знам.

— Стани! Одморимо се.

Станко спусти у страну бакрач и одмах запали лулу. Зоћа скиде са себе шагорско крило и њиме покри когао. Лежећи, Станко виде тамне Зоћине очи — погашен жар. Нагло се окрену на ону страну где му је лежала пушка. Трома кап клизну му низ образ и паде на кундак. Станко направи од ње влажни кружић.

— Покрио си!

— Тако је лакше — једва рече Зоћа истежући руке.

— Покрио си — понови Станко. — Можда наши сада у чети спавају?

— А можда и не могу да спавају.

— Блед си, Зоћо.

Зоћа лежи полеђушке, празне фишеклије жуље му стомак. И кашика однекуд долази, пуна, а уста затворена, неће и не могу да се отворе. Танке усне слабо се помичу, њише се сенка на њима и ветар доноси мирис овчјег млека и осушене јаглике.

Станку се учини да већ дуго леже, да су можда и спавали. Брзо се подиже и откри когао.

— Зоћо, узећемо по једну... Зоћо, шта је!... — несигурно викну Станко и збуњено испусти шагорско крило. Осећао је да је побеђен. „Тако ми и треба...“ Гледао је у Зоћине плоснате фишеклије које су слабо сјакале.

Зоџа је лежао и јабучица се није више померала. Само је сада била оштрија, испуцанија и још више се белела на месечини.

Пред зору, вукући мртвог Зоџу, носећи две пушке и бабрач, Станко стиже у чету.

Нешто касније чета је примала по кашику кајмака. Станко се полако удаљи и седе на камен. Сметало му је звецкање лимених порција и гласно кусање кајмака.

Камен, под њим, био је хладан. У руци је држао пуну кашику кајмака. Погледа је, ману њом и баца је. Кашика звекну о камен, одскочи, направил још два-три скока по светлим дећим капама па се умири.

Када устаде, учини му се да чује њен звек доле у потоку.

1/1/1